

RAFTO

Luis Manuel Otero Alcántara: Kunst som motstand mot autoritære regimer

Raftoprisen for 2024 tildeles den cubanske kunstneren og menneskerettighetsforkjemperen Luis Manuel Otero Alcántara, for hans fryktløse motstand mot et autoritært styre gjennom kunsten. Otero Alcántara har blitt arrestert utallige ganger for sin aktivisme og sitter for tiden fengslet.¹ Kunsten hans er kompromissløst kritisk til begrensninger i ytringsfriheten. Som leder for San Isidro-bevegelsen – et kollektiv av kunstnere, musikere, journalister og akademikere – har han vært en av frontfigurene i en bevegelse som har tatt til orde for endring siden den ble startet i 2018.²

Kunstaktivist Luis Manuel Otero Alcántara

«Jeg elsker kunst og frihet over alt annet, og det cubanske regimet tar disse to tingene fra meg ... Til den sittende diktatoren: jeg ber jeg ham om å gi etter. Gi etter innenfor hans machostruktur, fordi til syvende og sist har vi fornuften på vår side. Dette er ikke en kamp mellom macho-menn. Vi er kunstnere undertrykt av en diktator som nekter å gi etter på grunn av et patriarkalsk macho-system som hindrer ham i å erkjenne at motstanderne har rett.» Luis Manuel Otero Alcántara³

Luis Manuel Otero Alcántara er en 36 år gammel selvlært afro-cubansk kunstaktivist. Han kommer fra et fattig, marginalisert nabolag i Havanna og bruker skulptur- og performancekunst til å protestere mot brudd på ytringsfriheten.⁴ Otero Alcántara lager skulpturene sine av materialer fra sammenraste bygninger og søppelcontainere. De forestiller menneskelignende skikkelser, dyr og tegneseriefigurer og målbærer en ironisk form for sosial og politisk kritikk. Hans performancekunst har omfattet kunstintervensjoner på populære offentlige steder, der han viser frem kunsten sin for alle, i strid med regelverket.⁵

¹ <https://artistsatriskconnection.org/story/metodo-cuba-independent-artists-testimonies-of-forced-exile> (s. 27) <https://rialta.org/san-isidro-el-27n-y-el-27ene-ante-el-canibalismo-retorico-oficial/>, <https://www.berliner-zeitung.de/politik-gesellschaft/kuba-luis-manuel-otero-alcantara-verpruegelt-verhaftet-vergessen-li.78212>, https://pen.org/writers-at-risk-database/?ajax_s=otero

² <https://havanatimes.org/cuba/what-the-san-isidro-movement-means-for-cuba/>, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/12/cuba-san-isidro-movement-allies-under-frightening-levels-surveillance-2/>

³ Luis Manuel Otero Alcántara i et lydopptak på sin Facebook-side, 27. april 2021. <https://fb.watch/59H892nLcM/>

⁴ <https://www.artandobject.com/articles/artivism-making-difference-through-art>, <https://artistsatriskconnection.org/story/luis-manuel-otero-alcantara>

⁵ <https://www.rierastudioart.com/outsiderartartists/Luis-M-Otero-Alcantara/>

RAFTO

Performancestykket «Garrote vil» fra 2021 viser til et [våpen](#) som helt siden 1800-tallet har blitt brukt som torturmiddel. I forestillingen satt Otero Alcántara i timevis med hendene bundet av en *garrote* – som en metafor for hvordan ytringsfriheten undertrykkes på Cuba.⁶

Fremmer samfunnsbevissthet ved hjelp av estetiske virkemidler

Otero Alcántara er koordinator for San Isidro-bevegelsen – en konstellasjon av kunstnere, musikere, journalister og akademikere som fremmer ytringsfrihet. Bevegelsen ble etablert i 2018 som en reaksjon på dekret nr. 349⁷, som pålegger kunstnere å søke om tillatelse til å vise utstillinger og forestillinger både offentlig og privat. Det er et av de juridiske virkemidlene den cubanske regjeringen bruker for å kneble kunstnere, musikere og utøvere som stiller seg kritiske til politikken de fører.⁸ Otero Alcántara var, sammen med Yanelys Nuñez Leyva, også en av grunnleggerne av *Museum of Dissidence* i 2016, som skildrer den lange rekken av mennesker som gjennom tidene har motsatt seg makthaverne på Cuba, rekontekstualiserer dissidenten som figur og viser nødvendigheten av politisk pluralisme på øya. Det har også som formål å fremme og utvikle nye kuratoriske strukturer gjennom diktopplesninger, filmutstillinger, bøker og workshops.⁹

Otero Alcántara var med i [musikkvideoen](#) til hiphop-låten «Patria y Vida» (*hjemland og liv*) utgitt i februar 2021, en vri på det «nasjonale» slagordet «Patria o muerte» (*hjemland eller død*) fra den cubanske revolusjonen.¹⁰ Sangen ble svært populær og vant prisen for årets låt under Latin Grammy Awards i 2021.¹¹ Ifølge organisasjonen Artists at Risk Connection er «Patria y Vida» «muligens den mest direkte kritikken som noensinne har vært fremmet mot det cubanske regimet». Sangen spilte en betydelig rolle i fremveksten av protestene som fant sted 11. juli 2021.¹² De landsdekkende protestaksjonene var de største demonstrasjonene mot den sittende regjeringen siden den cubanske revolusjonen i 1959 og kom som en reaksjon på en langvarig økonomisk krise, mangel på nødvendige varer og alvorlige innstramminger av rettigheter i landet.¹³

⁶ <https://globalvoices.org/2021/05/13/who-is-artist-luis-manuel-otero-symbol-of-the-resistance-and-thorn-in-the-side-of-the-cuban-regime/>

⁷ <https://havanatimes.org/cuba/what-the-san-isidro-movement-means-for-cuba/>

⁸ <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/08/cuba-new-administrations-decree-349-is-a-dystopian-prospect-for-cubas-artists/>

⁹ <https://www.nytimes.com/2016/09/04/opinion/sunday/a-bold-attempt-to-redefine-dissidence-in-cuba.html>, <https://artistsatriskconnection.org/story/luis-manuel-otero-alcantara>, <https://democraticspaces.com/blog/2020/8/16/the-museum-of-dissidence-in-cuba-2020>, <https://artistsatriskconnection.org/story/metodo-cuba-independent-artists-testimonies-of-forced-exile> (s. 100)

¹⁰ <https://www.aljazeera.com/news/2022/6/24/cuban-court-sentences-two-dissident-artists-to-prison-terms>, <https://www.bbc.com/portuguese/geral-56140488>, <https://youtu.be/pP9Bto5IOEQ>

¹¹ <https://www.nytimes.com/2021/11/18/arts/music/patria-y-vida-cuba-protest-song.html>

¹² <https://artistsatriskconnection.org/story/metodo-cuba-independent-artists-testimonies-of-forced-exile> (s. 8; 14)

¹³ <https://www.hrw.org/report/2022/07/11/prison-or-exile/cubas-systematic-repression-july-2021-demonstrators>, <https://www.amnesty.org/en/location/americas/central-america-and-the-caribbean/cuba/report-cuba/>

RAFTO

Som svar på protestene fengslet myndighetene mer enn tusen mennesker og begikk systematiske menneskerettighetsbrudd, blant annet i form av vilkårlig fengsling og tortur.¹⁴

Arrestert for aktivisme

Otero Alcántaras kunstaktivisme har kostet ham mye. Siden 2016 har han vært i avhør og blitt utsatt for politisk forfølgelse, og han har blitt arrestert utallige ganger. Kunsten hans har blitt beslaglagt og ødelagt av statlige sikkerhetsvakter.¹⁵ Til tross for dette har han fortsatt sin kunstaktivisme gjennom performancestykker for å øke folks bevissthet om Cubas undertrykkelse av uavhengige kunstnere og aktivister. Den 11. juli 2021 ble han arrestert etter å ha lagt ut en video på nettet om at han planla å delta i protestene. I 2022 ble han dømt for «forakt, offentlig uorden og fornærmelser mot nasjonale symboler» – sistnevnte på grunn av performancestykket «Drapeau» i august 2019.¹⁶ Han soner for tiden en femårig dom i høysikkerhetsfengselet Guanaajay i Artemisa-provinsen.¹⁷ Otero Alcántara og hans medaktivister, blant annet Maykel Castillo, en av kunstnerne bak «Patria y Vida», fikk ikke noen åpen rettfærdig rettergang, og de soner under forhold som medfører alvorlig fysisk og psykisk risiko.¹⁸

Otero Alcántara står i spissen for en ny generasjon uavhengige cubanske stemmer som ved hjelp av kreative uttrykksformer viser motstand mot det sittende autoritære regimet.¹⁹ Som mange kunstnere før ham utfordrer han gjennom kunsten sin og sin posisjon i samfunnet ytringsfrihetens grenser i møte med sensur og undertrykkelse. Han er en del av en stolt cubansk tradisjon der kunstnere har vist motstand gjennom sin kunst – fra diktingen til José Martí, som var uavhengighetens stemme under det spanske koloniherrredømmet, via de beslaglagte filmene til Tomás Gutiérrez Alea under Batista-diktaturet, til prosaen til Reinaldo Arenas, som ble utsatt for homofobi i de første tiårene av det nåværende regimet, og den hardtslående hiphopen til Los Aldeanos i nyere tid.

¹⁴ <https://www.hrw.org/news/2022/07/11/cuba-crackdown-protests-creates-rights-crisis>

¹⁵ <https://artistsatriskconnection.org/story/metodo-cuba-independent-artists-testimonies-of-forced-exile> (s. 27) <https://rialta.org/san-isidro-el-27n-y-el-27ene-ante-el-canibalismo-retorico-oficial/>, <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-56947591>

¹⁶ <https://www.theartnewspaper.com/2024/01/16/detained-cuban-artist-activist-releases-latest-statement-prison-luis-manuel-otero-alcantara>

¹⁷ <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/06/cuba-must-release-prisoners-of-conscience/>, <https://www.amnesty.org/en/location/americas/central-america-and-the-caribbean/cuba/report-cuba/>, <https://apnews.com/article/entertainment-politics-music-cuba-fd2e04bf9d2fd32f02abf5d406dd7b1d>, <https://www.hrw.org/news/2022/05/26/cuba-release-imprisoned-artists>

¹⁸ <https://www.reuters.com/world/americas/us-embassy-says-trial-cuban-artist-activists-neither-free-nor-fair-2022-06-01/>, <https://www.nbcnews.com/news/latino/trial-cuba-anti-government-activists-neither-free-fair-us-says-rcna31598>, <https://www.rollingstone.com/music/music-latin/maykel-osorbo-cuba-patria-y-vida-jail-1234657080/>

¹⁹ <https://globalvoices.org/2021/05/13/who-is-artist-luis-manuel-otero-symbol-of-the-resistance-and-thorn-in-the-side-of-the-cuban-regime/>

RAFTO

Autoritært kommuniststyre

Siden den kommunistiske revolusjonen i 1959 har Cuba vært en autoritær ettpartistat. Etter Fidel og Raúl Castro har kommunistpartiet fortsatt å regjere gjennom den sittende presidenten Miguel Díaz-Canel. Cuba har lenge vært et av landene i verden der ytringsfriheten har dårligst kår. Landet ble rangert som nr. 168 av 180 på Reporters Without Borders' «2024 World Press Freedom Index», på plassen mellom Belarus og Irak.²⁰ I et allerede begrenset politisk og samfunnsmessig rom reagerte myndighetene med jernhånd på de utbredte protestene i 2021, der deltakerne tok til orde for gjennomgående økonomiske og politiske reformer. Ifølge Amnesty International satt minst 793 personer fortsatt i varetekt ved utgangen av 2023 etter massearrestasjonene under protestene.²¹ Human Rights Watch har dokumentert at det foregår tortur og mishandling av fanger.²²

Myndighetenes brutale reaksjon på protestene i 2021 førte til en masseutvandring av cubanere, ettersom tusenvis ble tvunget i eksil av frykt for forfølgelse.²³ Cubanske myndigheter vedtok en ny sosial kommunikasjonslov i 2023, som ytterligere slår ned på mediefriheten og begrenser allmennhetens tilgang til informasjon.²⁴ I et land der grunnloven allerede forbyr ikke-statlige medier, har uavhengige medier funnet sin plass på nettet, men står nå overfor alvorlige restriksjoner.²⁵

Angrep på kunstnere og retten til ytringsfrihet skjer ikke bare på Cuba. Etter hvert som autoritære regimer strammer grepet om makten, er alle kunstnere som stiller spørsmål ved de rådende maktstrukturer, i en svært sårbar posisjon.²⁶ Ifølge UNESCO ble 39 kunstnere drept og 119 fengslet i 2021, som er det høyeste tallet som noen gang er registrert.²⁷

Oppfordring om å forsvare kunstnerisk ytringsfrihet

Det er en grunnleggende menneskerettighet å uttrykke seg gjennom kunst. Gjennom historien har kunstnere testet ytringsfrihetens grenser og utfordret myndighetene på andre menneskerettigheter, ofte ved å utsette seg selv for stor fare.

Det siste tiåret har Luis Manuel Otero Alcántara konfrontert sensur og myndighetenes fornektelse av hans status som kunstner, til tross for sterke motreaksjoner. Arbeidene

²⁰ <https://rsf.org/en/index>

²¹ <https://www.amnesty.org/en/location/americas/central-america-and-the-caribbean/cuba/report-cuba/>

²² <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/cuba>

²³ <https://www.hrw.org/report/2022/07/11/prison-or-exile/cubas-systematic-repression-july-2021-demonstrators>

²⁴ <https://latamjournalismreview.org/articles/4-things-you-should-know-about-cubas-new-social-communication-law/>

²⁵ <https://rsf.org/en/new-digital-law-tightens-clampdown-press-freedom-cuba>

²⁶ <https://artistsatriskconnection.org/about-arc>,
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385265/PDF/385265eng.pdf.multi>

²⁷ <https://news.un.org/en/story/2023/05/1136352>

RAFTO

hans viser hvordan kunst kan brukes til å vise motstand mot autoritære regimer, og er en inspirasjon for andre kunstnere av alle slag.

Raftoprisen for 2024 ønsker å sette søkelys på betydningen av Luis Manuel Otero Alcántaras og andre kunstners arbeid med å utfordre maktstrukturer og forsvare demokrati og menneskerettigheter, både på Cuba og andre steder i verden.

Vi oppfordrer den cubanske regjeringen til å: løslate Luis Manuel Otero Alcántara og alle politiske fanger, oppheve dekret nr. 349 og andre lover som gjør opposisjon og kunstneriske uttrykk til lovbrudd, å respektere folkeretten og [konvensjonen om vern og fremme av et mangfold av kulturuttrykk](#)²⁸, og å stoppe forfølgelsen av kunstaktivister og menneskerettighetsforkjempere.

Etter hvert som autoritære regimer brer om seg internasjonalt, er kunstnere avgjørende for å fremme offentlig debatt, oppmuntre til kritisk tenkning og forsvare samfunnsrommet.²⁹ Vi oppfordrer stater og institusjoner over hele verden til å fremme og beskytte kunstnerisk frihet.

²⁸ [2005-convention-unesco.pdf](#)

²⁹ <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385265/PDF/385265eng.pdf.multi>